

PRÍNOS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II. PRE SLOVANOV V MODERNÝCH DEJINÁCH CYRILO-METODSKÉHO KULTU¹

The Contribution of Pope John Paul II for the Slavs in the Modern History of the Cyrilo-Methodian Cult

Ľuboslav Hromják

DOI: 10.17846/CL.2024.17.1.132-140

Abstract: HROMJÁK, Ľuboslav. *The Contribution of Pope John Paul II for the Slavs in the Modern History of the Cyrilo-Methodian Cult*. In this study, the author, based on the historical context of Cyrilo-Methodism in the 19th and 20th centuries, highlights the importance of Pope John Paul II for the Slavs and its importance in consolidating Cyrilo-Methodism in modern history through the publication of the papal letter *Egregiae virtutis* and the encyclical *Slavorum apostoli*. Great emphasis is placed on the contribution of John Paul II for the Slavic world by the declaration of Sts. Cyril and Methodius as patrons of Europe. Pope John Paul II contextualizes the Catholic Slavism of Leo XIII as its successor in the 20th century. By the declaration of Sts. Cyril and Methodius as patrons of Europe, according to the author, the Pope pursued two intentions: ecumenical and civilizing. He presented Sts. Cyril and Methodius in the context of Catholic Slavism as a civilizational and ecumenical bridge between the Catholic and Orthodox churches. John Paul II as the only Slavic pope on Peter's throne, he was the only one who could highlight the example of Sts. Cyril and Methodius for Western Europe, in search of Europe's spiritual roots. In this study, the author also points out the importance of the apostolic letter in the Slovak Catholic environment

Keywords: *John Paul II, Cyril and Methodius, Slavs, Europe, Slovakia*

Minulý rok v októbri si katolíci po celom svete pripomenuli 45. výročie nástupu Jána Pavla II. na pápežský stolec, ktorý mal nielen pre katolícky svet obrovský význam. O význame sv. Jána Pavla II. pre celý slovanský svet hovorí už samo za seba dostatočne fakt, že bol vôbec prvým slovanským biskupom za celých dvetisíc rokov dejín Cirkvi, ktorý sa stal pápežom (Lubańska 2013, 587; Iammarrone 2010, 190), a prvým netalianskym pápežom od roku 1523. Vedomie slovanstva v sebe pestoval a hrdó sa k nemu aj verejne hlásil, keď počas svojej prvej návštevy rodného Poľska v dňoch 2. – 10. júna 1979 vyslovil na svoju adresu tieto slová: „Slovanský pápež: Boh to chcel!“ (Collins 2002, 91). Už menej je ale známe zapojenie sa Jána Pavla II. do idey katolíckeho slavizmu, ktoré sa stalo súčasťou pápežskej politiky predovšetkým za pápeža Leva XIII. a jeho predchodcu Pia IX. Ďalej pokračovalo v pontifikátoch Benedikta XV. prostredníctvom Kongregácie pre východné cirkvi (dnes Dikastéria pre východné cirkvi), založenej 1. mája 1917, a Pápežského východného inštitútu Orientálu v Ríme, konštituovaného 15. októbra 1917 (Poggi 2000, 15-30). Úsilie ďalej pokračovalo počas pontifikátu Pia XI. založením *Russica* v roku 1926, ale aj krátko

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu KEGA č. 011KU-4/2023 s názvom *Sociálna práca založená na morálnych hodnotách – inovácia študijného programu*.

pred nástupom Jána Pavla II. v pontifikáte Pavla VI., ktorý si veľkolepo pripomenul tisícsté jubileum smrti sv. Cyrila v roku 1969 v čase, keď sa všetky slovanské národy nachádzali v politickom diktáte Moskvy.

Pod pojmom katolícky slavizmus rozumieme úsilie založené na osobitnej civilizačnej misii katolíckych Slovanov (t. j. západných a južných Slovanov), smerujúce k zjednoteniu všetkých Slovanov v lone Katolíckej cirkvi cez civilizačný most medzi západnými a východnými Slovanmi prostredníctvom kultu a šírenia duchovného a kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Tento smer bol reakciou na politický panslavizmus, v ktorom katolícki Slovania vnímali možné ohrozenie pravoslavickej katolíckych Slovanov, s ktorou mali už skúsenosť poľskí katolíci nachádzajúci sa na území cárskoho Ruska² (Hromják 2010; Hromják 2020, 582-584; Hromják 2023, 65-77). Za otca katolíckeho slavizmu možno považovať slovenského biskupa Štefana Moyzesa, ktorý pred svojím nástupom na post biskupa v Banskej Bystrici pôsobil ako rektor a kanonik v Záhrebe (Hromják 2014, 15-48; Petrovský 2000, 956-957), kde v spolupráci s ďalším slovenským biskupom Jurajom Haulikom, záhrebským arcibiskupom a prvým chorváckym kardinálom (Seewann 1979, 128-130; Prikrýl 2000, 462), vytvoril aktivity smerujúce k nadviazaniu spolupráce s tzv. ilýrskym hnutím v úsilí o zlepšenie postavenia slovanských národov v Uhorsku, zvlášť po nástupe maďarizácie po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867. Myšlienka katolíckeho slavizmu, na rozdiel od politického panslavizmu a austroslavizmu, vychádzala z konceptu špeciálnej misie katolíckych Slovanov v zjednocovacom procese Slovanov v prospech záujmov Katolíckej cirkvi. Tá sa opierala o myšlienky nemeckého filozofa Johanna Gottfrieda Herdera, ktorý vyzdvihol civilizačnú úlohu Slovanov pre Európu, ako aj ich význam pri zachovaní kresťanského charakteru starého kontinentu, zvlášť po začatí procesu odkresťančovania Európy od čias Veľkej francúzskej revolúcie³ (Đurica 2006, 6088-6089). V tomto úsilí o zjednotenie pravoslávnych Slovanov s Katolíckou cirkvou našiel Moyzes znamenitého podporovateľa a ním bol chorvátsky biskup Josip Juraj Strossmayer. Ten sa po smrti banskobystrického biskupa Štefana Moyzesa, ktorý tento smer presadzoval na diecéznych úrovniach, stal najvýznamnejším šíriteľom tejto myšlienky až po pápežské kruhy Leva XIII., čím katolícky slavizmus dostal na pápežskú úroveň a Lev XIII. ho prijal za jeden z kľúčových bodov svojej pápežskej politiky. Pápež Lev XIII. svoj veľký európsky plán zblížovania národov so Svätou stolicou postavil na dvoch základných kameňoch: na Rakúsku, oddelenom od spoločenstva s protestantským Nemeckom, s cieľom určiť Rakúsku ríšu ako vedúcu katolícku veľmoc; a na zapojení katolíckych slovanských národov do katolíckeho slavizmu v snahe získať východných Slovanov pre jednotu s Katolíckou cirkvou. Jednotou katolíkov a pravoslávnych sa pápež Lev XIII. usiloval vrátiť nábožensky a socio-politicky Cirkev do sveta, z ktorého bola vyradená pre vtedajšie politické udalosti, vrátiť Cirkev z marginálneho do kľúčového postavenia. V rámci tejto politiky Lev XIII. vydal 30. septembra 1880 vôbec prvú encykliku venovanú slovanským vierozvestom sv. Cyrilovi a Metodovi *Grande munus*. V nej vyzdvihol civilizačný, kultúrny a náboženský význam

² Termín katolícky slavizmus bol doposiaľ cirkevnej historiografii neznámy. Na základe dokumentov Vatikánskeho tajného archívu sa nám podarilo objaviť tento fenomén politiky pápeža Leva XIII., ktorý sa prostredníctvom kultu sv. Cyrila a Metoda usiloval o zjednotenie všetkých Slovanov pod záštitou pápežskej moci.

³ Na Herderove myšlienky nadviazal ako prvý profesor slavistiky a zakladateľ panslavizmu slovenský protestantský kňaz Ján Kollár, ktorý v zhode s jeho učením dospel k záveru, že ak Slovania majú zohrať Herderom predpokladanú misiu v rozvoji európskej civilizácie, je nevyhnuté, aby sa intelektuálne elity aktívne zapojili do procesu zjednotenia všetkých slovanských etník a do vytvorenia jedného veľkého slovanského národa, ktorý len takto bude vedieť konkurovať nemeckému národu. Kollár si bol vedomý, že zjednotením Slovanov bude slovanský národ predstavovať numericky najsilnejší národ Európy. V rámci tejto vízie o jedinom slovanskom národe vypracoval na lingvistickom základe vlastnú vedeckú teóriu o existencii kmeňov slovanského národa.

sv. Cyrila a Metoda pre slovanské národy (Leonis XIII 1882, 125-137; Leonis XIII 1880, 272; Ivanič 2019, 98-106). Pritom vydanie encykliky sa uskutočnilo v čase zložitej politickej situácie národnostného útlaku väčšiny Slovanov, ktorí sa v rámci formácie moderných národov domáhali väčšej slobody v realizácii národných aspirácií od panslavizmu, cez austroslavizmus až po tvorbu národných štátov, podľa vzoru Francúzska. Pápež Lev XIII. ako jediný z popredných európskych elít sa verejne zastal slovanských národov a v duchu nemeckého filozofa Herdera vyzdvihol ich civilizáciu úlohu pre Európu, podporovaný ideovými východiskami chorvátskeho biskupa Josipa Juraja Strossmayera. To bol dôvod, prečo tento pápež vydal encykliku *Grande munus*, publikovanú 30. októbra 1880, teda v deň sviatku sv. Hieronyma, patróna Chorvátov (Hromják 2020, 83-115). Touto encyklikou zaviedol sviatok sv. Cyrila a Metoda, ktorý pripadá na deň 5. júla pre celú Katolícku cirkev. Odpoveďou na túto encykliku bola nebývalá ďakovná púť Slovanov do Ríma, ktorá vyvrcholila slávnostnou sv. omšou 5. júla 1881 v Ríme (AAV, 578; Hromják 2010, 92-102; Hromják 2013, 545-562).

Pápež Pavol VI. zase v nadväznosti na katolícky slavizmus Leva XIII. v inom dobovom kontexte perzekúcie Cirkvi v krajinách komunistického východného bloku a tzv. *Ostpolitik* Svätej stolice pri príležitosti tisícročia smrti sv. Cyrila vydal 2. februára 1969 apoštolský list *Antiquae nobilitatis*, publikovaný v predvečer sviatku smrti sv. Cyrila 13. februára, v ktorom zhodnotil význam jubilea a vyzdvihol zásluhy misijného diela sv. Cyrila a Metoda na Veľkej Morave. Ako sa uvádza v úvode, adresátom listu sú ctihodní bratia biskupi, milované duchovenstvo a veriaci ľud Československa (Ján Pavol II. 1969, 1-29). Pápež zároveň vyhlásil púť pre Slovanov do Ríma na deň 14. februára 1969. Pritom treba pripomenúť, že od čias pápeža Leva XIII. až do jubilejného roka smrti sv. Cyrila v roku 1969 sa podobná aktivita v slovanskom svete neuskutočnila. Pápež Pavol VI. nachádzal výraznú oporu v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, kde sa nachádzal jediný kostol zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi v Ríme a ktorý prevzal organizačnú starosť pri koordinácii pútnikov do Ríma. V rámci týchto osláv sa konala na pôde Slovenského ústavu 15. februára 1969 Liturgia slova (Vragaš 1991, 102). Neočakávaný počet pútnikov bol dôvodom, prečo došlo k zmene slávenia svätej omše namiesto pôvodnej Baziliky Santa Maria Maggiore na Baziliku sv. Petra, kde sa 14. februára 1969 o 10.30 slávila slávnostná bohoslužba, na ktorú pozval pápež biskupov z Československa i ďalších slovanských krajín. Predsedal jej pápež Pavol VI. za účasti dvoch kardinálov Josefa Berana, pražského arcibiskupa exilovaného v Ríme, a chorvátskeho kardinála Fraňa Šepera, vtedajšieho prefekta posvätnéj Kongregácie pre náuku viery, a ďalších jedenástich biskupov zo slovanských krajín (Katolícke noviny 1969, 1; Bagin 1987, 201), z ktorých až štyria boli Slováci: Ambróz Lazík, Róbert Pobožný, Andrej Grutka a Mikuláš Rusnák (Vragaš 1991, 102).

Bolo preto prirodzené, že prvý pápež slovanského pôvodu Ján Pavol II., nadviazal na katolícky slavizmus Leva XIII. i na aktivity pápeža Pavla VI. Okolnosti vydania prvého pápežského dokumentu pápeža Jána Pavla II. venovaného tematike sv. Cyrila a Metoda v podobe apoštolského listu *Egregiae virtutis* z 31. decembra 1980 (AAS 1981, 258-262; CM papežské dokumenty z let 869-1985: Výběr 2003, 120-127; Judák – Liba 2012, 87-91) súvisia so stým výročím vydania prvej encykliky *Grande munus*, venovanej apoštolom Slovanov sv. Cyrilovi a Metodovi. V liste *Egregiae virtutis* Ján Pavol II. slávnostne vyhlásil sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy popri sv. Benediktovi z Nursie, čo bolo azda najvýznamnejším aktom Jána Pavla II. pre celý slovanský svet. Kým v prípade vyhlásenia sv. Benedikta z Nursie apoštolským listom *Pacis nuntius* z 24. októbra 1964, vydanom pri príležitosti 1500. výročia narodenia sv. Benedikta, pápež Pavol VI. pripomenul západné korene Európy, Ján Pavol II. vyhlásením sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy pripomenul v duchu ekumenizmu práve východné korene Európy a ich význam v procese kristianizácie slovanských národov (Parravicini 2004, 9-11; Maturkanič et al. 2022, 161-176; Kondrla et al. 2022, 149-159). Ján Pavol II. v reflexii na vyhlásenie sv. Cyrila a Metoda

za patrónov Európy vo svojom diele *Pamäť a identita* jasne opísal motív tohto významného gesta pre celý slovanský svet: „V procese evanjelizácie Európy, slúžiacom na zachovanie kultúrnej jednoty latinského sveta na Západe a byzantského na Východe, Cirkev postupovala tak, aby zachovávala kritériá zodpovedajúce tomu, čo dnes nazývame inkulturáciou. Slúžila rozvoju domorodých a národných kultúr. Je dobré, že vyhlásila najskôr svätého Benedikta a neskôr svätých Cyrila a Metoda za patrónov Európy. Obrátila tým pozornosť všetkých na veľký proces inkulturácie realizovaný v priebehu storočí a zároveň pripomenula, že ona sama na európskom kontinente musí dýchať dvoma stranami pľúc. Ako zdravý organizmus potrebuje obidve strany pľúc, aby správne dýchal, tak aj Cirkev ako duchovný organizmus potrebuje dve tradície, aby mohla čoraz plnšie čerpať z bohatstva Zjavenia“ (Ján Pavol II. 2005, 93).

Vyhlásenie sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy v kontexte potreby rozvoja ekumenizmu medzi katolíckou a pravoslávnu cirkvou vsadil pápež Ján Pavol II. do svetla znakov čias túžby po zblížovaní oboch cirkví, ktoré výrazne akcelerovalo v Katolíckej cirkvi po Druhom vatikánskom koncile. Túto myšlienku explicitne vyjadril pápež v spomínanej encyklike nasledovne: „Preto dnes, keď po stáročiach cirkevného rozdelenia medzi Východ a Západ, medzi Rím a Konštantínopol, od čias Druhého vatikánskeho koncilu boli vyzdvihnuté rozhodné kroky smerom k zjednoteniu, zdá sa, že vyhlásenie svätých Cyrila a Metoda za spolupatrónov celej Európy, vedľa sv. Benedikta, v plnosti zodpovedá znakom nášho času. Najmä ak sa tak deje v roku, v ktorom obe cirkvi, katolícka i pravoslávna, vstúpili do etapy rozhodujúceho dialógu, ktorý sa začne na ostrove Patmos“ (Ján Pavol II. 1980, 3).

Vyhlásenie sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy a jeho význam pre Slovanov pápež Ján Pavol II. nanovo potvrdil práve v slovenskom prostredí, keď pri príležitosti blížiaceho sa prvého výročia od vydania apoštolského listu *Egregiae virtutis* navštívil 8. novembra 1981 Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. V miestnej Kaplnke sv. Cyrila a Metoda, jedinej zasvätenej slovanským vierozvestom na území Ríma a jeho okolia, osobitne pripomenul význam sv. Cyrila a Metoda pre Slovanov vo všeobecnosti, ale aj osobitne pre Slovákov, ktorých označil za strážcov ich dedičstva, keď v narážkach na pokusy ateistického komunistického režimu o jeho redukciiu na kultúrny prínos vierozvestov pre Slovákov vyslovil azda najsilnejšie slová v spojitosti medzi cyrillo-metodským kultom a Slovákami: „Moji drahí, zostávajúte verní tomuto dedičstvu! Poznávajúte ho stále lepšie, do hĺbky, vo všetkých životných rozmeroch, so všetkými dôsledkami pre osobný a spoločenský život! Žite podľa neho neprestajne, buďte mu verní, ochraňujte ho v tej istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej kultúrnej výšky vášho národa a každého národa“ (Lacko 1990, 1-6).

V nadväznosti na myšlienky katolíckeho slavizmu Leva XIII. vystupuje do popredia presvedčenie Jána Pavla II. o vážnej úlohe Slovanov pre Európu a ich jazykovo-kultúrnej vzájomnosti, umocnenej povojnovým politicko-spoločenským vývojom. Poukázaním na sv. Cyrila a Metoda ako patrónov Slovanov i Európy je opäť rozvinutá myšlienka Leva XIII., smerujúca k zjednoteniu východných a západných Slovanov pod vedením pápeža. Pápež Ján Pavol II., jediný Slovan na pápežskom stolci, túto civilizačnú a ekumenickú úlohu zjednotenia Slovanov s Rímom dobrovoľne prijal. Prototyp sv. Cyrila a Metoda, východných bratov zjednotených s pápežom, bol v ekumenickom ponímaní Jána Pavla II. kľúčový. Takéto rozhodnutie vyhlásenia sv. Cyrila a Metoda za patrónov Európy mohol urobiť len slovanský pápež, ktorý si bol vedomý ich potenciálu na ekumenické ciele. Pre západnú Európu zasa vyzdvihnutie sv. Cyrila a Metoda, ktorí boli pre ňu iba ako mnohí zo svätcov, o ktorých západná Európa takmer vôbec nevedela, bola pripomenutím významu dialógu medzi Východom a Západom a zároveň spoločného duchovného dedičstva, z ktorého môže čerpať aj západná Európa (Zubko 2013, 575).

Keď vezmeme do úvahy civilizačný význam sv. Cyrila a Metoda pre Európu v encyklike Leva XIII. *Grande munus*, na ktorú pápež Ján Pavol II. explicitne hneď v úvode svojho apoštolského

listu *Egregiae virtutis* nadviazal, potom v kontexte cieľavedomej ateizácie Slovanov zo strany komunistického východného bloku bolo možno považovať vydanie tohto apoštolského listu Jánom Pavlom II. aj ako narážku na celý komunistický blok, aby nezabudol na duchovné, ale i kultúrne a civilizačné korene Slovanov, ktoré režim popieral. Tieto úmysly možno pozorovať u Jána Pavla II. už počas jeho prvej návštevy rodného Poľska v dňoch 2. – 10. júna 1979 (Kalinay 2003, 17-19). Túto návštevu pápeža sa vrcholní predstavitelia Poľska snažili zorganizovať, ale Leonid Brežnev sa ju snažil z Moskvy zmať a usiloval sa presvedčiť Eduarda Giereka, že sa táto návšteva nesmie uskutočniť, pretože si dobre uvedomoval význam duchovného povzbudenia Poľska, ale i všetkých Slovanov, ktorí sa bez výnimky nachádzali vo východnom komunistickom bloku. Pápež Ján Pavol II. hneď v úvode svojej návštevy rodnej vlasti vo Varšave 2. júna 1979, kde sa zhromaždilo vyše milióna pútnikov, ktorí triumfálne privítali novozvoleného pápeža v duchu jeho kresťanskej antropológie, povedal: „Cirkev priniesla Poľsku Krista, to je kľúč k pochopeniu tej veľkej a základnej skutočnosti, ktorou je človek. Nemožno dokonale pochopiť človeka bez Krista. Každý pokus o vylúčenie Krista z dejín človeka je činom proti človeku. Bez Krista nie je možné pochopiť tento národ s tak slávnou a zároveň bolestnou históriou“ (Labo 1997, 28). Pripomenutie civilizačného charakteru pokresťančenia Poliakov je u pápeža Jána Pavla II. zrejme ešte viac v ďalšom jeho príhovore v Hnezdne v nedeľu 3. júna 1979: „K Slovákom prišli misionári už pred rokom 850. Týchto misionárov nasledovali svätí Cyril a Metod, ktorí prišli na Veľkú Moravu, aby upevnili vieru mladých kresťanských spoločenstiev. [...] Ja, pápež Ján Pavol II., Slovan, syn poľského národa, prišiel som sem dnes na toto miesto, aby som vydal svedectvo o Kristovi, ktorý žije v duši môjho národa, o Kristovi, ktorý žije v dušiach národov slovanských, ktoré ho už od dávnych čias prijali ako Cestu, Pravdu a Život. Pápež prichádza, aby pred celou Cirkvou, pred celou Európou a pred celým svetom hovoril o týchto ľuďoch a národoch, ktoré sú často zabudnuté“ (Košiar 2003, 25; Paulíny 2000, 5-6). V tomto kontexte sa dá lepšie pochopiť aj úmysel Jána Pavla II. v apoštolskom liste *Egregiae virtutis* prostredníctvom diela apoštolov Slovanov vyzdvihnúť úlohu slovanských národov v Európe v procese zachovania kresťanských koreňov a jej duchovného bohatstva (Kondrla – Králik 2016, 90-97; Ďatelinka – Judák 2023, 34-46; Krupa et al. 2023, 199-208). V teologických komentároch kardinála Špidlíka, ale aj v prejavoch Jána Pavla II. sa tu ukazuje ako špecifikum slovanských národov šírenie teológie srdca, o ktorej hovoril ešte predtým aj chorvátsky biskup Josip Juraj Strossmayer, podľa ktorého po období nemeckého racionalizmu sú Slovania určené znovuzrodiť egoistickú Európu a priniesť jej srdce. (AAS 1881, 51-52). V tomto zmysle Ján Pavol II. kládol do popredia úlohu Slovákov pre Európu odkazovať na cyrilo-metodské dedičstvo, na ktoré sa Slováci už od čias katolíckej reformy a rekatolizácie 17. storočia odvolávajú ako na základ svojej duchovnej, kultúrnej i národnej identity (Judák et al. 2022a, 615-630; Judák et al. 2022b, 40-52; Krupa 2022a, 160-169; Ivanič 2022, 106-126; Botek 2023, 201-217).

Ďalším mimoriadne významným odkazom na slovanský pôvod pápeža a význame Slovanov pre Európu bolo vydanie encykliky *Slavorum apostoli* dňa 2. júna 1985 (AAS 1985, 789-796; Judák – Liba 2012, 128-160; Senčík 1990, 254; Zubko 2013, 564). Vydal ju v siedmom roku svojho pontifikátu. Hneď v úvode encykliky tento pápež ako prvý slovanský pápež zdôraznil, že sa cítil byť zaviazaný, ako syn poľského národa, vzdať hold týmto slovanským vierozvestcom, keď uviedol: „Patrí sa teda, aby celá Cirkev oslávila dôstojne a radostne tisícste výročie, ktoré už uplynulo od dovŕšenia apoštolského diela prvého arcibiskupa vysväteného v Ríme pre slovanské národy, t. j. Metoda, a jeho brata Cyrila a pritom si pripomenúť, že tieto národy tým vstúpili na javisko dejín spásy a boli takýmto spôsobom začlenené do počtu európskych národov, ktoré už v predošliach stáročiach prijali evanjeliové poslanstvo. Všetci istotne chápu, a akou hlbokou radosťou sa na tejto oslave chce zúčastniť prvý syn slovanského rodu, povolaný po skoro dvetisíc rokoch na biskupskú stolicu sv. Petra v Ríme“ (Hnilica 1990, 163). Nepriamo poukázal na epochálny súvis v dejinách Slovanov medzi vysviackou prvého arcibiskupa pre Slovanov sv. Metoda a jeho zvolením za prvého

slovanského pápeža, pričom pri oboch sa ich výnimočnosť spájala s Rímom, kde bol sv. Metod vysvätený a kde zaujal biskupský post Karol Wojtyła. V tejto encyklike predstavil Ján Pavol II. solúnskych bratov ako vzory pre modernú misionársku prácu, predchodcov ekumenizmu a budovateľov kresťanskej Európy (Krupa 2022b, 146-153; Maturkanič et al. 2023a, 58-72; Valčo et al. 2020, 429-452). Túto encykliku možno považovať za najhlbšie ocenenie zásluh sv. Cyrila a Metoda (Tomko 1985, 3). Po vyhlásení sv. Cyrila a Metoda za patrónov Európy pápežským listom *Egregie virtutis* a následnom atentáte v máji 1981 navštívil 8. novembra 1981 Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Tam, pri koncelebrovanej sv. omši v kaplnke Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, počas homílie v slovenskom jazyku vyzval, „aby Slováci ostali verní cyrilo-metodskému dedičstvu, aby ho vždy hlbšie poznávali a uplatňovali vo všetkých životných rozmeroch, so všetkými dôsledkami pre osobný a spoločenský život; aby ho ochraňovali a zveľaďovali v istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej kultúrnej výšky vášho národa“ (Tomko 1991, 65). Kardinál Jozef Tomko v súvislosti s touto mimoriadnou návštevou prvej slovenskej inštitúcie od svojho zvolenia zhodnotil, že Ján Pavol II. vyšiel v ústrety Slovákom, aby posilnil bratov vo viere, s ktorou je zviazaná slovenská história, a „prišiel spečatiť zväzok nášho národa s cyrilo-metodským dedičstvom“ (Slovenské hlasy z Ríma 1981, 18).

Impulzov zo strany Jána Pavla II., ktorými poukázal na duchovné a kultúrne hodnoty Slovanov, neznámych v očiach západnej Európy, bolo dosť. V každom z jeho prejavov sa odzrkadľoval bohatý duchovný svet slovanskej duše, vyvolávajúci veľký obdiv o to viac, že táto duchovná hodnota bola obohatená o rozmer utrpenia slovanských národov, ktorým počas celého obdobia komunistického režimu bolo upierané právo na náboženskú slobodu a viera v týchto krajinách bola oživovaná nespočetnými svedectvami mučeníkov doby a príkladmi živej viery (Plašienková – Bizon 2022, 723-726; Hlad 2021, 125-150). Trvalým veľkým darom bolo však nepochybne vyhlásenie sv. Cyrila a Metoda za patrónov Európy, čím novodobé dejiny cyrilo-metodskej úcty dosiahli svoj vrchol. Meno sv. Cyrila a Metoda sa v rozpätí 120 rokov dostalo zo situácie pohanenia na území vtedajšieho Uhorska k plnému uznaniu ich veľkého misijného a civilizačného diela v dejinách Európy. Zároveň sa zdôrazňoval aj ich aktuálny význam v novom evanjelizačnom úsilí pri kresťanskej obnove Európy so snahou ponechať trvalé plody činnosti, ktoré tu ostanú pre ďalšie generácie v ekumenickom zblížovaní. (Plašienková 2002, 462-463; Maturkanič et al. 2023b, 20-32), pretože cyrilo-metodská misijná činnosť a cyrilo-metodská myšlienka bola a ostáva v dejinách bohatstvom všetkých Slovákov, bez rozdielu náboženského vyznania a obradu (Tomko 1991, 41; Džujko 2022, 151-159). Ján Pavol II. prispel nepochybne aj k pádu komunistického režimu, ktorý bol pre slovanský svet tak veľmi zotročujúci. Odkaz Jána Pavla II. je dôležitý aj v súvislosti so zdôrazňovaním významu úcty k Božiemu milosrdenstvu pre kresťanov na prahu tretieho tisícročia, cez ktorý tento mimoriadny slovanský pápež previedol Kristovu Cirkev a umožnil tak jej úspešné pokračovanie.

REFERENCES

- Acta Apostolicae Sedis (AAS)*. 1966. Acta Apostolicae Sedis. Vatican.
Acta Apostolicae Sedis (AAS). 1981. Acta Apostolicae Sedis. Vatican.
Acta Apostolicae Sedis (AAS). 1985. Acta Apostolicae Sedis. Vatican.
Archivio Apostolico Vaticano (AAV). Nunziatura apostolica a Vienna. b. 578, ff. 171r.-188v.
Archivio Storico della Segreteria di Stato (ASSS). 1881. Sezione per i Rapporti con gli Stati e le Organizzazioni Internazionali, Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari, Austria-Ungheria, pos. 503, fasc. 232, ff. 51r-52r.
Bagin, Anton. 1987. Apoštoli Slovanov Cyril a Metod a Veľká Morava. Trnava.

- Botek, Andrej.* 2023. Cyrilometodská misia vo vzťahu k územia Panónie. Nehmotné a hmotné indicie [Cyril-Methodian Mission concerning the area of Pannonia. Intangible and tangible evidence]. In *Historia Ecclesiastica* 14/1, 201-217.
- Collins, Michael.* 2002. Ján Pavol II.: Kronika neobyčajného človeka. Praha.
- Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985: Výběr.* 2003. Velehrad-Olomouc.
- Ďatelinka, Anton – Judák, Viliam.* 2023. Svätý Hieronym – okolnosti vzniku legendy o autorstve hláholiky [Saint Hieronymus – Circumstances of the Origin of the Legend About the Authorship of the Glagolitic Alphabet]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 16/1, 34-46.
- Ďurica, Milan.* 2006. Heslo Kollár, Ján. In Melichiorre, Virgilio (ed). *Enciclopedia filosofica* VI. Milano, 6088-6089.
- Džujko, Ján.* 2022. Gréckokatolícka tlač na východnom Slovensku v rokoch 1945-1948. Cyril a Metod (1947-1948) [GreekCatholic Press in East Slovakia in 1945-1948. Cyril and Methodius (1947-1948)]. In *Historia Ecclesiastica* 13/1, 151-159.
- Górny, Jan Jerzy.* 2010. Ján Pavol II. Veľký: Stopy svätosti. Stará Ľubovňa.
- Hlad, Lubomír.* 2021. Princíp spoluvykúpenia ako esencia fatimsky inšpirovanej mariológie Pavla M. Hnilicu: Historicko-teologická štúdia. [Co-redemption as the Essence of the Mariology of Pavol M. Hnilica as Inspired by the Messages of Fatima] In *Studia Theologica* 23/2, 125-150.
- Hnilica, Ján.* 1990. Svätí Cyril a Metod – horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri Cirkvi. Bratislava.
- Hromják, Luboslav.* 2013. Cyrilo-metodský kult a jeho miesto v katolíckom slavizme Leva XIII. In *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*. Nitra, 545-562.
- Hromják, Luboslav.* 2014. Il ruolo del clero nella nazione slovacca. In *Jakir, Aleksandar – Trogljic, Marko* (ed.). *Klerus und Nazion in Südosteuropa vom 19.bis zum 21. Jahrhundert*. Wien, 15-48.
- Hromják, Luboslav.* 2010. Lo slavismo cattolico di Leone XIII e gli Slovacchi. Praha.
- Hromják, Luboslav.* 2023. Odras slovenského politického prostredia v politických a cirkevných víziách biskupa Jozefa Juraja Strossmayera. K počiatkom katolíckeho slavizmu [Reflection of the Slovak Political Environment in the Political and Ecclesiastical Visions of Bishop Jozef Juraj Strossmayer. On the Origins of Catholic Slavism]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 16/1, 65-77.
- Hromják, Luboslav.* 2020. Slavismo cattolico. In *Ardura, Bernard* (ed.). *Lessico di storia della Chiesa*. Roma, 582-584.
- Iammarrone, Giovanni.* 2010. La Chiesa nel pontificato di Giovanni Paolo II: gli obietti tracciati e perseguiti nel suo pontificato. In *Kijas, Zdisław Jozef – Dobrzyński, Andrzej* (ed.). *Cristo Chiesa Uomo: Il Vaticano II nel pontificato di Giovanni Paolo II*. Città del Vaticano, 187-194.
- Ivanič, Peter.* 2022. Relics of St. Constantine-Cyril in Slovakia. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 15/2, 106-126.
- Ivanič, Peter.* 2019. The Encyclical *Grande Munus* and a Response to it from the Slovak Catholics. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 12/2, 98-106.
- Ján Pavol II.* 2005. Pamäť a identita. Trnava.
- Judák, Viliam – Hlad, Lubomír – Ďatelinka, Anton.* 2022b. Kultúrno-historický rozmer cyrilo-metodskej misie v kontexte neskorších cirkevných diel na Slovensku [The Cultural-Historical Dimension of the Cyril and Methodius Mission in the Context of Later Ecclesiastical Works in Slovakia]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 15/1, 40-52.
- Judák, Viliam – Liba, Peter* (ed.) 2012. Pápežské dokumenty o sv. Cyrilovi a Metodovi z rokov 868 – 2012. Trnava.

- Judák, Viliam – Petrikovičová, Lucia – Akimjak, Amantius. 2022a. Religious Tourism on the Example of Nation Pilgrim Places in Slovakia (Patronages of the Virgin Mary). In *Journal of Education Culture and Society* 13/2, 615-630.
- Kalinay, Pavol. 2003. Ján Pavol II. v krajinách sveta. Zvolen.
- Košiar, Ján. 2003. Ján Pavol II. – prorok našich čias. Bratislava.
- Krupa, Jozef. 2022a. Spresenie výrazu „neveriaci“ ako príspevok k rozvoju cyrilo-metodského filozofického dedičstva [Clarification of the Term ‚Unbeliever‘ as a Contribution to the Development of the Cyrillo-Methodian Philosophical Heritage]. In *Konštantínove listy [Constantine’s Letters]* 15/2, 160-169.
- Krupa, Jozef. 2022b. Epiclesis in the Eucharist as Another Element of Progress in the Development of Ecumenical Dialogue. In *Acta Missiologica* 16/2, 146-153.
- Krupa, Jozef – Roubalová, Marie – Králik, Roman. 2023. Spresenie niektorých biblických a liturgických výrazov ako prejav kontinuity v prekladateľskej aktivite Konštantína a Metoda na Veľkej Morave [Refining Some Biblical and Liturgical Terms as an Expression of Continuity in Translation Activities of Constantine and Methodius in Great Moravia]. In *Konštantínove listy [Constantine’s Letters]* 16/2, 199-208.
- Kondrľa, Peter – Králik, Roman. 2016. Špecifiká misie solúnskych bratov a ich aktualizáčny potenciál [The specifics of mission of the thessalonian brothers and the potential for their actualization]. In *Konštantínove listy [Constantine’s Letters]* 9/2, 90-97.
- Kondrľa, Peter – Majda, Peter – Králik, Roman – Máhrlik, Tibor. 2022. Transformations of Cyrillo-Methodian tradition in contemporary religiosity. In *Konštantínove listy [Constantine’s Letters]* 15/2, 149-159.
- Labo, Šebastián. 1997. Lietajúci pútnik dvadsiateho storočia: Ján Pavol II. na apoštolských cestách okolo sveta I. (1979 – 1982). Trnava.
- Labo, Šebastián. 2007. Posledné cesty lietajúceho pútnika VIII. Trnava.
- Lacko, Michal. 1990. Svätý Cyril a Metod. Rím, Prílohy, 1-6.
- Leonis XIII. *Pontificis Maximi*. 1882. In *Acta* 12/2. Vatican.
- Lubaňska, Lucyna. 2013. Aktualnosť ideí Świętych Cyryla i Metodego na podstawie encykliki „Slavorum apostoli“ Jana Pawła II. In *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*. Nitra, 587-592.
- Maturkanič, Patrik – Jiříšřťová, Diana – Gruber, Jan – Šuráb, Marian – Majda, Peter. 2023a. “North Bohemian” God – does he speak or remain silent? a Pastoraltheological Reflection on the Phenomena of the “Absent” God in the Litomerice diocese and its Psycho-Social dimension. In *Acta Missiologica* 17/1, 58-72.
- Maturkanič, Patrik – Judák, Viliam – Šuráb, Marian – Tyrol, Anton – Hlad, Lubomír. 2023b. Catholic Spirituality of North Bohemia Mission Area and its Future Direction. In *Acta Missiologica* 17/2, 20-32.
- Maturkanič, Patrik – Tomanová Čergetřťová, Ivana – Přibylřťová, Dagmar. 2022. Cyrilometodějská tradice v pojetí české společnosti 21. století [Cyrillo-Methodian Tradition in Czech Society in the 21st Century]. In *Konštantínove listy [Constantine’s Letters]* 15/1, 161-176.
- Parravicini, Giovanna. 2004. Cirillo e Metodio : Radici cristiane d’Europa. Cinisello Balsamo.
- Pavol VI. 1969. Apoštolský list Svätého otca pápeřťa Pavla VI. na 1100. výročie smrti sv. Cyrila. Città del Vaticano.
- Paulíny, Andrej. 2000. Prišiel a svoji ho nadšene prijali. In *Slovenské hlasy z Ríma* 28/7, 5-6.
- Petrovský, Karol. 2000. Heslo: Moyses, Štefan. In Pašřťeka, Július (ed.). *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava, 956-957.
- Plašienková, Zlatica. 2002. European dimension in moral cultivation of an individual. In *Filozofia* 57/6, 462-463.

- Plašienková, Zlatica – Bizon, Michal.* 2022. Jesus Christ and the apostle Paul in the philosophy of Baruch Spinoza. In *Filozofia* 77/9, 723-726.
- Poggi, Vincenzo.* 2000. Per la storia del Pontificio Istituto Orientale: saggi sull'istituzione, i suoi uomini e l'Oriente cristiano. Roma.
- Prikryl, Lubomír.* 2000. Heslo: Haulik, Juraj. In Pašteka, Július (ed.). *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava, 462.
- Ruotolo, Dolindo.* 2007. Amore Dolindo Dolore: Pagine autobiografiche del sacerdote Dolindo Ruotolo. Napoli.
- Seewann, Gerhard.* 1979. Haulik de Várallya, Juraj. In Bernath, Mathias (ed.). *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*. Band II. München, 128-130.
- Senčík, Štefan.* 1990. Ján Pavol II. – prvý pápež slovanského pôvodu. Cambridge (Ontario).
- Slovenské hlasy z Ríma.* 1981. 12,18.
- Tomko, Jozef.* 1991. Odkaz slovenskému národu a spoločenstvám. Bratislava.
- Tomko, Jozef.* 1985. Z homílie Otca kardinála Tomka. In *Slovenské hlasy z Ríma*, 11, 3.
- V oddanej vernosti dedičstvu sv. Cyrila.* 1969. In *Katolícke noviny* 84/8, 1.
- Valčo, Michal – Šturák, Peter – Pavlíková, Martina – Paľa, Gabriel.* 2020. John Paul II's legacy as a resource for fighting totalitarianism: Slovak experience. In *Philosophia-International Journal of Philosophy* 21, 429-452.
- Vnuk, František.* 2007. Predhovor. In Labo, Šebastián. *Utrpenie, smrť a pohreb Jána Pavla Veľkého*, Trnava.
- Vragaš, Štefan.* 1991. Cyrilo-metodské dedičstvo v náboženskom, národnom a kultúrnom živote Slovákov. Bratislava.
- Zubko, Peter.* 2013. Kult svätých Cyrila a Metoda v diele bl. pápeža Jána Pavla II. (1978 – 2005). In *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*. Nitra, 563-575.

doc. HEDr. Euboslav Hromják, PhD.
Pontificio Istituto Orientale
P.za di Santa Maria Maggiore 7
00 185 Roma RM
Italy

The Catholic University in Ružomberok
Faculty of Theology
Hrabovská cesta 1
034 01 Ružomberok
Slovakia
luboslav.hromjak@ku.sk
ORCID ID: 0000-0003-3752-656X